

scen związanych z obecnością *guerrilli* i tematami wojennymi. Joaquin z synem wyemigrowali do Limy, a warsztat rodziny Antay przestał istnieć, gdyż jego dzieci nie akceptowały interwencji zewnętrznych, cenzury i kontroli, jaką ich objęto.

2.1.2. Nicario Jiménez Quispe

Życie i twórczość Nicario Jiménez Quispe stanowi inny przykład ukazujący, jak niebezpieczna stała się sama praca nad *retablos*. Jak twierdzi dziś twórca, artyści nie mogli w tym czasie tworzyć inaczej, nie odnosząc się do aktualnej sytuacji politycznej, pozostając obojętnymi wobec tego, co ich otaczało. Jest to związane z funkcją społeczno-komunikacyjną, którą pełniły *retablos* w społecznościach andyjskich niemal od zawsze.

Żaden mieszkaniec departamentu Ayacucho nie mógł udawać w końcu lat 70., że nie dostrzega roli szkół ludowych i tego, co się wokół dzieje. Większość z nas cieszyła się z ich powstania. Szkoły cieszyły się sympatią ogólną, bo zmieniały nasze możliwości, zmieniały nas samych. Zmniejszały odwieczny dystans pomiędzy mieszkańcami wsi i miast; wielu młodych poznając hiszpański mogło wyjść z nędzy. Ukazywaliśmy w *retablos* jak szkoły ludowe pozwoliły podnieść głowy, jaką stanowiły dla nas szansę. To dzięki szkołom dowiedzieliśmy się o możliwościach zmian, ... a spotkały nas za to prześladowania.

Sendero Luminoso identyfikowane z rozwojem szkolnictwa nie było przez wieś przyjmowane jako organizacja nielegalna, ani wiążąca się z przemocą. Żołnierze *guerrilli* wchodzili na obszary wiejskie poprzez szkoły ludowe, a te kojarzyły się mieszkańcom wsi z pomocą, polepszeniem życia, nadzieją na przyszłość. Dlatego też Jiménez już w maju 1980 r. po wypadkach w Chuschi (spalenie urn wyborczych określane dziś jako moment rozpoczęcia konfliktu pomiędzy państwem a SL) wykonał pierwsze *retablo* zatytułowane *Historia Sendero Luminoso*, w którym kompleksowo, na kilku poziomach ukazał drogę prowadzącą SL do walki zbrojnej i przemocy. Pierwszy poziom pod tytułem *Edukacja* stanowi ilustrację nastrojów, które panowały wśród uczącej się młodzieży. Przedstawieni zostali studenci protestujący otwarcie na terenie Uniwersytetu w Ayacucho (na co wskazuje napis UNSCH – Universidad Nacional de San Cristobal de Huamanga). Ściany w tle pokryte są lewicowymi napisami propagandowymi pełnymi symboli marksistowskich, pod hasłami widać czerwone flagi. Transparent z napisem: „książki są za drogie” wskazuje na powiązania protestów z problemem wciąż ograniczonego dla młodzieży wiejskiej dostępu do materiałów dydaktycznych. Na drugim poziomie zilustrowane jest niszczenie urn wyborczych w Chuschi. Zwraca uwagę obecność kobiet oraz za-